

* RECENZE *

Stati o ruské literatuře

Kosanovič, B.: Rasprave iz ruske kniževnosti. Vyd. Prometej Novi Sad, 323 str.

Profesor Bogdan Kosanovič z filozofické fakulty v Novém Sadu vydal v roce 1994 svou novou knihu o ruské literatuře s názvem *Rasprave iz ruske kniževnosti*. V první části publikace autor zůstává věren svému dávnému tématu a navazuje na své předcházející studie o díle Michaila Šolochova (např. *Tragično udelu Šolochova, Novi Sad 1988*), jimž se intenzivně věnoval hlavně v 80. letech (byl mj. spolu s M. Babovičem iniciátorem konference a následného sborníku *Poetika stvaralaštva Michaila Šolochova, Novi Sad 1986*).

V sérii nových statí Kosanovič zúročil celou šíři svých výzkumů významných i marginálních témat, jimiž podstatně doplnil svou hlavní práci o tragičnu. Zabývá se prototypy v Tichém Donu i jiných Šolochovových dílech, zaujímá prošolochovské stanovisko ke sporům o autorství Tichého Donu, snaží se dopátrat některých nejasných stránek Šolochovova životopisu, zaznamenává obsah svého rozhovoru se spisovatelem. Jako vědec Kosanovič uvádí i kritické hlasy o Tichém Donu, ale současně je silně pod vlivem Šolochovova charizmatu a soudí vybraných sovětských spisovatelů - Gorkého, Lunačarského, A. Tolstého, Serafimoviče a Fadějeva. Podobný postup zvolil i při hodnocení *Rozrušené země*: nepochybuje o jejím uměleckém významu, zachycuje pochvalné soudy řady autorů, mj. mimochoďem se zmiňuje o tom, že román nebyl ve

třicátých letech kriticky analyzován, a přesto vyhlášen za "vzorové" dílo socialistického realismu. Zaregistroval např. Lunačarského dobovou nadsázkou, že Šolochovova *Rozrušená země* a Gorkého *Život Klima Samgina* patří k nejvýznamnějším dílům socialistického realismu, což lze z několika stran zpochybnit.

Ucelenější je rozsáhlá studie o povídce *Osud člověka*. V ní se Kosanovič rozepisuje o genezi motivů *Osudu člověka* ve válečných črtách a povídce *Nauka nenávisti* a pak detailně analyzuje umělecké prostředky díla - umění portrétu, systém vyprávěči, jazyk atd. Studie je završena zhodnocením místa *Osudu člověka* v ruské válečné povídce doby války i po ní. Malá kapitola je věnována typologickému srovnání díla s povídkou E. Hemingwaye *Stařec a moře* a se Steinbeckovou *Perlou*. Toto téma je v literární historii již dosti zpracované, mj. naším A. Václavíkem.

Šolochovské studie B. Kosanoviče se vyznačují perfektní znalostí kritické literatury; avšak autor si zachovává svůj vlastní osobitý přístup k látce, která se na první pohled zdá dnes málo aktuální. Je ovšem nesporné, že konkrétní umělecká analýza textu bude mít vždy svou hodnotu, ať jsou obecnější soudy sebezranitelnější.

Kosanovič, jako ostatně řada dalších srbských literárních vědců, pěstuje i výzkum recepcí ruské literatury v srbském kontextu.

Velká studie o recepci ruských dramatiků 19. století na srbské a zvláště pak na novosadské scéně tvoří druhou polovinu Kosanovičovy knihy, evidentně nesouroudou s polovinou první. Dozvídáme se tu o inscenacích Puškina, Gogoia, Ostrovskeho, Čechova, Dostojevského i Tolstého, o jejich kritickém hodnocení a významu pro srbské divadlo. Vše je tu přesně dokumentováno, i zde je uvedena srbská kritická literatura o zmíněných autorech, vcelku však je zřejmé, že

zde autor zpracoval téma zatím téměř nedotčené.

Kosanovičova kniha je opatřena rejstříky a ruským, francouzským a anglickým resumé. Je psána jasným jazykem, vyznačuje se ní autorovo neobyčejné zaujetí pro objekt svého výzkumu a je zřejmé i zaměření na potřeby studentů, jimž chce přinést mj. i jistý "návod" k přístupu badatele k zvolenému předmětu zkoumání.

Miroslav Zahrádka

Nové práce Zdeňka Mathausera

Mathauer, Z.: Estetické alternativy. Jazyk vědy a jazyk poezie. GRYP, Praha 1994, 142 s.

Mathauer, Z.: Mezi filosofií a poezií. FILOSOFIA, Praha 1995, 144 s.

Čerstvý pětasedmdesátiník prof. Zdeněk Mathauer (nar. 3. 6. 1920 v Rudolfově, o. České Budějovice) je autorem dvou knih studií, v nichž opět stojí na pomezí estetiky, literární vědy a filozofie. Jak znovu ukázaly jeho přednášky, které na pozvání Ústavu východoslovanských literatur a literární komparistiky přednesl v Literárněvědné společnosti na FF MU v Brně a na katedře slavistiky v FF UP v Olomouci - souběžně s tendencí k zexaktnění literární vědy, představoval Z. Mathauer její filozofickou kontemplativní část, jak se to projevuje v *Umění poezie* (1964), *Spirále poezie* (1967), v *Nepopulárních studiích* (1969) nebo v knihách pozdějších, jako jsou *Literatura a anticipácia* (1982) a *Metadologické meditace aneb Tajemství symbolu* (1989). Z. Mathauer při vši své filozofičnosti (prostějovským rodákem E. Husserlem a M. Heideggerem se zabývat vlastně nikdy nepřestal) nepatří mezi teoretiky, kteří uvažují a píšou jen v obecných pojmech. Snad

je to tím, že jeho oborem je kromě filozofie také literatura a mezi jinými i tak vzrušující jev, jako je literatura ruská. Na počátku Mathauserova uvažování stojí nečekaná myšlenka, která posunuje věci a jevy do jiného světla - řekl bych "do mlžna nebo příšeří, kde se nejprve smývají příliš ostré kontury a kde se obrazy předmětu posouvají, aby odhalily něco tušeného, ale dosud neuvědomovaného a nezformulovaného. Pak badatel sestupuje k předmětům blíže a rozhojňuje jejich množinu, uvádí nově viděné a slyšené do souvislostí. Snaží se jít s předmětem svého zájmu paralelně, neatakovat jej necitelně ze strany, naladuje se a čeká trpělivě na to, až mu předmět sám sdělí své tajemství nebo alespoň jeho část. Po dobrodružství myšlenky následuje barvitá fáze přibližovací, zatížená i odlehčená příklady, jimiž badatel svou myšlenku konkretizuje, precizuje. V literární vědě mezi čistými filology je hlas Zdeňka Mathausera snadno rozlišitelný a nezaměnitelný právě filozofic-